

23.2.2010

Valtionosuuksien, kotikuntakorvausten ja elatustuen takaisinperinnän palautusten käsittely kunnan kirjanpidossa

Valtionosuusjärjestelmä ja -maksatukset muuttuivat vuoden 2010 alusta. Valtionosuustilitysten yhteydessä tilitetään kunnille myös kotikuntakorvaukset ja Kansaneläkelaitoksen perimät elatustuen takautumissaatavat ja takaisinperintäsaatavat. Kuntajaosto antaa omaaloitteisesti lausunnon valtionosuuksien ja kotikuntakorvausten kirjaamisesta sekä samalla täydentää aikaisemmin antamaansa lausuntoa 87/23.2.2009 elatustuen takautumissaatavien käsittelystä kunnan kirjanpidossa.

1 Lausunnon perustelut**1.1 Valtionosuudet 2010 alkaen**

Tärkeimmät lait, joissa kuntien valtionosuuksista säädetään, ovat laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta (1704/2009) ja laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta (1705/2009).

Kunnan peruspalvelujen valtionosuus muodostuu yleisestä osasta, verotuloihin perustuvasta valtionosuuden tasauksesta sekä aiemmin erillisistä sektorikohtaisista sosiaali- ja terveydenhuollon, esi- ja perusopetuksen ja yleisten kirjastojen laskennallisiin kustannuksiin ja yleisen kulttuuritoimen ja asukasperustaisesti rahoitetun taiteen perusopetuksen määräytymisperusteisiin myönnetystä valtion rahoituksesta. Esi- ja perusopetuksen laskennalliset kustannukset määräytyvät 6-15-vuotiaiden ikäluokan väestömäärään perustuen. Lisäksi kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen sisältyy erityisen harvan asutuksen, saaristokunnan ja saamelaisten kotiseutualueen kunnan lisäosat sekä eräät valtionosuuteen tehtävät lisäykset ja vähennykset, mm. uusi 2010 verokompensaatio. Järjestelmään kuuluvat myös esi- ja perusopetuksen oppilaan iän ja kotikunnan mukaan määräytyvät kotikuntakorvaukset, jotka perustuvat valtiovarainministeriön päättämään kunnittaiseen kotikuntakorvauksen perusosaan. Opetuksen järjestäjä ilmoittaa oppilasmäärät ikäryhmittäin ja kotikunnittain. Elatustuen takaisinperinnän palautus ja kotikuntakorvausmenot ja tulot otetaan huomioon valtionosuuksien maksatuksessa.

Kunnalle maksettavan kokonaisvaltionosuuden määrään vaikuttaa lisäksi muu opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukainen valtionrahoitus. Pääosin tällä tarkoitetaan ns. ylläpitäjäjärjestelmää, johon kuuluvat lukiokoulutus, ammatillinen koulutus ja ammattikorkeakoulu. Ylläpitäjäjärjestelmässä on oma erillinen asukaskohtainen rahoitusosuus, joka otetaan huomioon peruspalvelujen valtionosuuden omarahoitusosuuden lisäksi.

Kunnan saamiin valtionosuuksiin kuuluvat myös aiemmat liikunnan, nuorisotyön, kansalaisopistojen, museoiden, teattereiden ja orkestereiden sekä aamu- ja iltapäivätoiminnan valtionosuudet sekä tuntiperusteinen taiteen perusopetus. Ylläpitäjälle maksetaan (6-15-vuotiaiden ikäluokan mukaan määräytyvän valtionosuuden lisäksi) oppilaskohtaista rahoitusta perusopetuksen lisäopetukseen, maahanmuuttajien perusopetuksen valmistavaan opetukseen, muille kuin oppivelvollisille järjestettävään esi- ja perusopetukseen, pidennet-

tyyn oppivelvollisuuteen kuuluvaan perusopetukseen (vammaisopetus) ja sisäoppilaitoslisää, kun perusopetusta järjestetään sisäoppilaitosmuotoisesti.

Kaikkien edellä mainittujen valtionosuuksien, kotikuntakorvausten ja elatustuen palautuksen maksatus tapahtuu kootusti yhtenä kokonaisuutena. Maksatus tapahtuu kuukausittain viimeistään kunkin kuukauden 11. päivänä.

Myös harkinnanvaraisen valtionosuuden korotus (aikaisempi harkinnanvarainen valtionavustus) kuuluu kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen. Harkinnanvaraista valtionosuuden korotusta haetaan vuosittain ja valtiovarainministeriö myöntää sen kunnalle varainhoitovuoden loppuun mennessä.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuuksia hallinnoi valtiovarainministeriö. Muita valtionosuuksia, kuten ylläpitäjäjärjestelmään jääviä ja veikkausvoittovaroihin perustuvia ja eräitä muita valtionosuuksia, hallinnoi opetusministeriö.

1.2 Valtionosuuksien kuukausitilitykset

Kuukausitilityksen maksuerittelyssä on esitetty seuraavat erät: kunnan peruspalvelujen valtionosuus, kotikuntakorvaustulot, kotikuntakorvausmenot, opetus- ja kulttuuritoimen muu valtionosuus sekä yhteismäärä. Elatustuen takaisinperinnän palautuksen kuukausierä vähennetään peruspalvelujen valtionosuudesta kunnan valtionosuuspäätöksen liitetietojen perusteella. Valtionosuudet kirjataan kuukausitilityksistä.

1.3 Elatustuen takautumissaatavien käsittely kunnan kirjanpidossa

Elatustukilain mukaiset elatustuen toimeenpanon ja elatusavun perinnän tehtävät siirtyivät kunnilta Kansaneläkelaitoksen toimeenpantaviksi 1.4.2009 lukien. Tällöin siirtyivät elatusturvalakiin perustuvat kunnan takautumissaatavat Kansaneläkelaitokselle. Kunnille korvataan vuosittain viiden vuoden ajan osuus, jonka Kansaneläkelaitos on edeltävän vuoden aikana saanut perittyä elatusvelvollisilta elatustukilain 19.1 §:n mukaisesta saatavasta. Korvaus suoritetaan vuosien 2009–2013 aikana toteutuneiden perintöjen mukaisesti asukasluvun mukaisessa suhteessa valtionosuusjärjestelmän yhteydessä.

Tähän liittyen kuntajaosto antoi lausunnon 87/23.2.2009 elatustuen takautumissaatavien käsittelystä kunnan kirjanpidossa. Lausunnon mukaan elatustuen takautumissaaminen tuli merkitä vuoden 2008 tilinpäätökseen vastaavin perustein kuin kunta oli aiemmissa tilinpäätöksissä menetellyt. Taseeseen merkitystä saamisesta vähennetään valtionosuusjärjestelmän kautta saatavat laskennalliset korvaukset (elatustuen takaisinperinnän palautus). Jos palautus ylittää taseeseen merkityn saamisen, lausunnon mukaan ylittävä osuus tulee kirjata tuloslaskelman muihin toimintatuottoihin. Taseeseen merkityt elatustukisaamiset on poistettava viimeistään vuoden 2013 tilinpäätöksessä muuna toimintakuluna.

Lausunnon antamisaikaan ei ollut vielä tiedossa tarkemmin, millä tavoin takaisinperinnän palautus valtionosuusjärjestelmän yhteydessä kertymävuotta seuraavana vuonna suoritetaan. Elatustuen takaisinperinnän palautus maksetaan kunnille kuukausittain valtionosuustilitysten yhteydessä.

Jos taseen muissa saamisissa on elatustuen takautumissaamia, elatustuen takaisinperinnän palautus merkitään maksuperusteisesti niiden vähennykseksi kuukausilitysten perusteella. Jos palautus ylittää taseen muihin saamisiin merkityn määrän, ylittävä osa palautuksesta kirjataan jaksotettuna kertymisvuoden (palautuksen maksuvuotta edeltävän vuoden) tilinpäätökseen siirtosaamisiin ja tuloslaskelmaan muuksi toimintatuotoksi. Vastaavalla tavalla siirtosaamisiin merkitään koko kertymisvuoden palautuksen määrä, jos elatustukisaamia ei ole taseen muissa saamisissa. Näin menetellään kertymisvuoden palautuksen tulouttamisessa jo vuoden 2009 tilinpäätöksestä alkaen.

1.4 Valtionosuuksien esittäminen tilinpäätöksen liitetiedoissa ja toimintakertomuksessa

Kuntajaoston yleisohjeessa kunnan ja kuntayhtymän liitetiedoista (2009) valtionosuudet on esitetty eriteltäväksi vuoden 2010 tilinpäätöksestä alkaen seuraaviin eriin:

Kunnan peruspalvelujen valtionosuus
Verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus
Järjestelmämuutoksen tasaus
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet
Harkinnanvarainen valtionosuuden korotus
Valtionosuudet yhteensä

Vuoden 2010 tilinpäätöksessä vertailutietona vuodelta 2009 riittää valtionosuudet yhteensä, koska järjestelmän muutoksen vuoksi vastaavia eriä ei ole mahdollista erotella.

Yleisohjeessa kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta (2009) valtionosuudet on esitetty vuoden 2010 tilinpäätöksestä alkaen eriteltäväksi talousarvion tuloslaskelmaosan toteutumista koskevassa osassa seuraavissa erissä:

Valtionosuudet
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus, ml. tasaukset
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet
Harkinnanvarainen valtionosuuden korotus

2 Kuntajaoston lausunto

2.1 Valtionosuuksien ja kotikuntakorvausten kirjaaminen

Laskennalliset valtionosuudet kirjataan tuloslaskelman valtionosuuksiin. Valtionosuudet tulee eritellä tilinpäätöksen liitetiedoissa ja talousarvion toteutumisvertailussa.

Kotikuntakorvaustulot kirjataan myyntituottoihin ja kotikuntakorvausmenot asiakaspalvelujen ostoihin.

2.2 Elatustuen takaisinperinnän palautuksen kirjaaminen

Jos taseessa on muissa saamisissa elatustuen takautumissaamia, elatustuen takaisinperinnän palautus merkitään maksuperusteisesti niiden vähennykseksi kuukausilitysten perusteella. Tilinpäätöksen liitetiedoissa annetaan tarvittavat tiedot taseen muissa saamisissa jäljellä olevasta elatustukisaamisten määrästä.

Jos palautus ylittää taseen muihin saamisiin merkityn määrän, ylittävä osa palautuksesta kirjataan jaksotettuna kertymisvuoden (palautuksen maksuvuotta edeltävän vuoden) tilinpäätökseen taseen siir-

tosaamisiin ja tuloslaskelmaan muuksi toimintatuotoksi. Vastaavalla tavalla merkitään koko palautuksen määrä, jos elatustukisaamia ei ole taseen muissa saamisissa. Näin menetellään kertymävuoden palautuksen tulouttamisessa jo vuoden 2009 tilinpäätöksestä alkaen.